

NÁHRADA ŠKODY ZA PORUŠENÍ SMLUVNÍ POVINNOSTI A JEJÍ LIMITY

Zásadu „Pacta sunt servanda“ aneb „Smlouvy se mají dodržovat“ zná asi každý, ne každý se jí však vždy řídí. Důsledkem toho může dojít k újmě v majetkové sféře poškozeného, aniž by však byl zároveň porušen zákon. Stejně jako předešlá úprava, zakotvuje nový občanský zákoník vedle náhrady škody při porušení zákona či dobrých mravů i náhradu škody při porušení smluvní povinnosti. Zde ale dochází ke zpřísnění, když se v případě nároku na náhradu škody plynoucího z porušení povinnosti ze smlouvy nově neposuzuje otázka zavinění.

Úprava náhrady škody při porušení smluvních povinností v novém občanském zákoníku vychází z objektivní odpovědnosti za škodu, jakou znal obchodní zákoník. Smluvní strana, která poruší svou povinnost danou ve smlouvě, je tedy povinna druhé straně nahradit vzniklou škodu, aniž by se přihlíželo k jejímu zavinění. Jediným způsobem, jak se povinnosti k náhradě škody zprostit, je prokázání existence mimořádné nepředvídatelné a nepřekonatelné překážky, která dané smluvní straně zabránila ve splnění její povinnosti plynoucí ze smlouvy a zároveň vznikla nezávisle na její vůli. Přitom není rozhodné, zda se jednalo o překážku dočasnou či trvalou. To však neplatí, byla-li již porušující smluvní strana s plněním své povinnosti v prodlení.

Pokud se jedná o náhradu škody vzniklé třetí osobě, která není smluvní stranou, zde nový občanský zákoník svou novou formulací upřesňuje, koho lze za poškozenou třetí osobu považovat, čímž okruh možných dotčených subjektů oproti dřívější právní úpravě a rozhodovací praxi zároveň zužuje. Poškozeným již tedy není každý, do jehož právní sféry mělo porušení smluvní povinnosti dopad, ale pouze taková osoba, jejímuž zájmu mělo splnění porušené smluvní povinnosti zjevně sloužit. Díky tomuto vymezení mohou obě strany již při uzavírání smlouvy lépe odhadnout případná rizika a následky plynoucí pro ně z jejího porušení, zhodnotit své možnosti a přizpůsobit tomu své požadavky na protistranu. Tato předvídatelnost je v souvislosti s náhradou škody podstatná pro určení jejího rozsahu.

Rozsah náhrady škody a jeho limitace

Předvídatelnost škody tvoří výjimku ze zásady úplné náhrady utrpěné škody vzniklé v příčinné souvislosti s porušením povinnosti. Takové škody, které pro kteroukoliv smluvní stranu nebyly při uzavírání smlouvy předvídatelné, jsou pak v případě vzniku škody porušením smluvní povinnosti z náhrady škody vyloučeny. Jak již bylo uvedeno výše, důvodem pro toto omezení je skutečnost, že smluvní strana nemohla v době uzavírání smlouvy do svého rozhodování zahrnout případné následky porušení smlouvy, o možnosti jejichž vzniku v dané chvíli nevěděla. Při rozhodování o rozsahu náhrady škody se tudíž vychází z předpokladu, že smluvní strany před uzavřením smlouvy zvážily rizika a přínosy ze smlouvy plynoucí, což se promítlo do dalších smluvních ujednání, zejména do ujednání o ceně a zárukách.

Ačkoli dřívější právní úprava v obchodním zákoníku zakotvovala předvídatelnost výslovně jako jednu z podmínek náhrady škody, nový občanský zákoník v tomto ohledu spoléhá na dostatečnost teorie adekvátní příčinné souvislosti. Tato teorie vychází z předpokladu, že příčinná souvislost je dána, pokud je škoda podle běžného chodu věcí odpovídajícím důsledkem protiprávního úkonu nebo škodní události.[1] Je přitom dostačující, není-li vznik škody vysoce nepravděpodobný pro optimálního pozorovatele.[2] Na předvídatelnost v souvislosti se stanovením rozsahu náhrady škody odkazuje pouze důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku, tato výslovná úprava z původního obchodního zákoníku převzata nebyla.

Naproti tomu byla právě z obchodního zákoníku převzata úprava umožňující smluvní limitaci náhrady škody. Od roku 2012 v obchodních vztazích platilo, že se lze dohodou vzdát práva na náhradu škody či toto právo omezit, a to i před porušením povinnosti, ze kterého může škoda následně vzniknout. Nebylo pouze možno smluvně omezit či vyloučit odpovědnost za škodu způsobenou úmyslně. Nový

občanský zákoník v duchu zvyšování smluvní volnosti rovněž nezakazuje podobná smluvní ujednání, avšak zpřísňuje pravidla, kdy je lze použít. Nelze tak předem limitovat nejen škodu způsobenou úmyslně ale ani z hrubé nedbalosti a dále se nelze předem vzdát práva na náhradu škody způsobené na přirozených právech. V neposlední řadě se nepřihlíží ani k ujednáním omezujícím práva na náhradu škody slabší strany.

Způsob náhrady škody

Důležitá změna právní úpravy náhrady škody se pak týká také samotného způsobu náhrady škody. Nový občanský zákoník totiž upřednostňuje naturální restituci, tedy navrácení do předešlého stavu, před náhradou škody v penězích. Náhrada škody v penězích připadá v úvahu až tehdy, nebude-li navrácení do původního stavu možné, anebo pokud o to poškozený požádá. Možné je však také smluvní ujednání, na jehož základě bude škoda primárně hrazena v penězích. Až delší praxe ukáže, čemu budou poškození dávat přednost. Volba však až na výjimečné případy bude zcela na uvážení poškozeného, soud ji nebude přezkoumávat ani do ní zasahovat, pokud nebude zjevně směřovat k záměrnému poškozování škůdce.

Závěr

Bude jistě zajímavé sledovat, jak se s touto staronovou úpravou vypořádá praxe. Ačkoli se nejedná o úplnou novinku, dopadá tato úprava nově na širší okruh subjektů než jen na podnikatele. Dá se předpokládat kontinuita s dosavadní rozhodovací praxí, která však bude modifikována s ohledem na fakt, že proti sobě již nebudou stát podnikatelé, jakožto subjekty nadané vyšší mírou znalostí resp. zkušeností vzhledem k jejich podnikatelské činnosti.

Autor: Mgr. Stanislav Servus

16.10.2014

Zdroj: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nahrada-skody-za-poruseni-smluvni-povinnosti-a-jeji-limity-95539.html>